

ระดมนักวิชาการสิ่งแวดล้อม

มองการจัดการหลังพ่นน้ำท่วม

จนถึงขณะนี้สถานการณ์อุทกภัยในหลายพื้นที่ยังน่ากังวล ขณะที่หลายพื้นที่น้ำเริ่มลดลงแล้ว ไม่ว่าจะเป็นที่อุทัยธานี นครสวรรค์ อุตุทยา และบางเขตในกรุงเทพฯ หลังจากผ่านน้ำท่วม ทุกจังหวัดทุกเมืองจะต้องฟื้นคืนกลับมาใช้ชีวิตตามปกติให้เร็วที่สุด ด้วยความร่วมมือของคนทุกฝ่าย ตั้งแต่ระดับรัฐ เอกชน และประชาชน ขณะที่ในภาควิชาการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะใช้ความรู้เข้ามาให้คำแนะนำในการจัดการขยะ น้ำเสีย ดินเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ชายทะเลซึ่งน้ำเน่าจำนวนมากไหลลงไป

“ประชาชาติธุรกิจ” จึงถือโอกาสรวบรวมแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมจาก “ศ.ดร.เกษม จันทร์แก้ว” อดีตคณบดีวิทยาลัยสิ่งแวดล้อม ม.เกษตรศาสตร์ และผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ “รศ.ดร.นาฏสุตา ภูมิจันทร์” อาจารย์ประจำคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ ม.มหิดล และ “รศ.ดร.อภิศักดิ์ โทธิ์ปิ่น” อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

มานำเสนอองค์ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการต่อยอดความคิดด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมในลำดับต่อไป

ห่วงสิ่งแวดล้อมทั้งบก-ทะเล

“รศ.ดร.อภิศักดิ์” แสดงความห่วงใยต่อผลกระทบจากอุทกภัยครั้งนี้ว่าสิ่งแวดล้อมทางบกและทะเลล้วนได้รับความเสียหาย ทางบกเห็นได้ชัดเจนคือพืชพรรณต่าง ๆ ได้สูญหายไป บางชนิดอาจฟื้นคืนกลับมาใหม่ แต่บางชนิดอาจสูญพันธุ์ไปเลย ขณะที่เกษตรกรต้องใช้เวลาน้ำฟื้นฟูพื้นที่ทางการเกษตรของตน ขณะเดียวกันชุมชนเมืองต้องเผชิญกับปัญหาขยะและน้ำเน่าเสีย

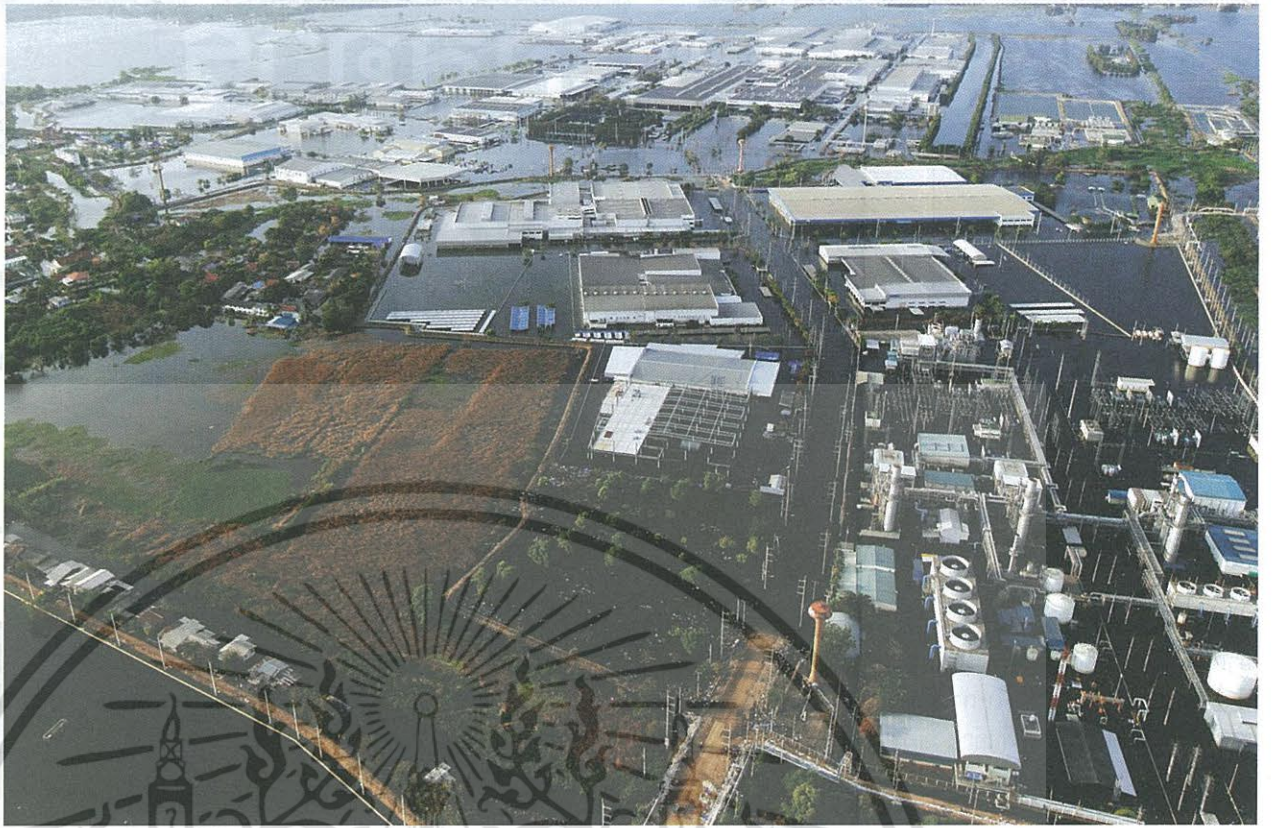
ส่วนสิ่งแวดล้อมทางทะเล เนื่องจากมีน้ำจืดไหลลงทะเลมากเกินไปและเป็นน้ำเสีย เกิดเป็นน้ำกร่อยจำนวนมาก ทำให้สิ่งมีชีวิตชายฝั่งตายได้ เพราะสัตว์บางชนิดจำเป็นต้องใช้ความเค็มในการดำรงชีวิต เช่น หอย

โดยที่น้ำจืดคือน้ำที่ไหลลงแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำบางปะกง หากได้รับผลกระทบจะต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปีในการฟื้นฟูให้กลับมาเป็นเช่นเดิม

ขณะที่ “ศ.ดร.เกษม” ห่วงผลกระทบที่จะเกิดกับน้ำข้าว เพราะโลหะหนักหรือสารพิษอื่นอาจติดอยู่ที่เปลือกข้าว ส่งผลกระทบต่อวงจรอาหาร ดังนั้นจึงเสนอให้รัฐบาลออกกฎหมายให้ทราบด้วยการให้ปลูกพืชชนิดทดแทนก่อน เช่น ถั่ว

จัดการเป็นขั้นตอนนี้ด่วน

อุทกภัยครั้งนี้ไม่ได้พ่นน้ำมาเท่านั้น แต่ยังพ่นขยะมาด้วย ส่งผลให้น้ำเน่าเหม็น ขณะที่มีการขนขยะหรือทรายมาทำแนวป้องกันน้ำจำนวนมาก ซึ่งเมื่อหลัง

น้ำลดปัญหาใหญ่ที่ต้องจัดการคือ ขยะกองมหึมาและกระสอบทรายมหาศาล เรื่องนี้ “ศ.ดร.เกษม” แนะนำว่า กทม.อาจรับซื้อทรายของประชาชนเพื่อให้นำไปสร้างกำแพง เพราะต่อไปนี้การประปาจะต้องทำกำแพงให้สูงกว่าเดิม เพื่อป้องกันไม่ให้คลื่นทะเลหนักหรือสิ่งแปลกปลอมอื่น ๆ ตกลงน้ำ

“ปัญหาใหญ่คือคลองใน กทม. ตื้นเขิน เพราะขยะไปทับถมไว้ ทำให้น้ำระบายออกได้ช้ากว่าเดิม และยังทำให้น้ำเน่าเสียด้วย ฉะนั้นต้องขุดลอกคลองกันใหม่ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาขยะในเบื้องต้นคือ คนไทยจะต้องรู้จักแยกขยะเหมือนคนญี่ปุ่นให้ได้ ไม่ใช่ทิ้งขยะลงคลองเหมือนอย่างที่แล้วมา”

สอดคล้องกับ “รศ.ดร.นาฏสุตา” ที่ระบุว่า ประชาชนต้องแยกขยะก่อนส่งต่อให้เทศบาล และต้องทำจนเป็นกิจวัตรประจำวัน ยิ่งเกิดอุทกภัยยิ่งต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะน้ำพัดขยะมากองรวมกันเยอะมาก หากไม่แยกขยะจะทำให้เกิดภาวะค่ากำจัดมหาศาลพร้อมกับเสนอให้ กทม.ว่าจ้างผู้ประสมภพที่ว่างงานมาแยกขยะ หากสถานที่ทิ้งขยะแบบกระจายจุด จะทำให้การกำจัดขยะเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

“ส่วนกระสอบทรายที่มีอยู่จำนวนมาก เนื่องจากทรายเป็นวัสดุที่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ แนะนำว่าแต่ละหมู่บ้านหรือแต่ละเขตควรหาพื้นที่กองทรายของตัวเอง แล้วให้คนที่ต้องการนำทรายไปใช้ประโยชน์ ขณะเดียวกันรัฐอาจรับซื้อทรายเหล่านี้ไปใช้ซ่อมแซมถนนที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งการทำงานต้องเป็นทั้ง 2 แนวคือ ประชาชนต้องทำเองด้วย หากรอคำสั่งแบบบนลงล่าง (Top to Down) จากรัฐอย่างเดียวคงไม่ได้ ตรงนี้ต้องช่วยกัน”

ขณะที่ภาคเอกชนต้องจัดการสถานประกอบการของตัวเอง ด้วยการเสนอ

แผนการซ่อมแซม ปรับปรุงต่อภาครัฐให้เร็วที่สุด อีกทั้งควรมีการดำเนินการคู่ขนานในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน เพราะหากคอยความช่วยเหลือจากรัฐอาจต้องใช้เวลา

อย่างไรก็ดี อุทกภัยทำให้ดินสมบูรณ์มาก เพราะมีอินทรีย์วัตถุตกค้างอยู่ กระนั้น ควรมีหน่วยงานเข้าไปสำรวจวัดโลหะหนักที่อาจตกค้างในดินด้วยว่ามีมากเกินหรือไม่ โดยเฉพาะบริเวณป่าชายเลน เพราะโลหะหนักเกาะติดได้ดีในดินเหนียว ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำหรือสัตว์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว

ธรรมชาติยิ่งใหญ่ เชื่อนักเอาไม่อยู่

ทั้งนี้ นักวิชาการทั้งสามต่างเห็นพ้องกันว่ามนุษย์ไม่สามารถยับยั้งอุทกภัยจากธรรมชาติได้ โดยเฉพาะอุทกภัยที่ไม่สามารถทำนายล่วงหน้าได้ เช่น การเกิดแผ่นดินไหว ดังนั้นการจะดำรงสังคมมนุษย์ให้อยู่กับความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติได้อย่างราบรื่นจำเป็นต้องมีการปรับกระบวนการตัดสินใจกับธรรมชาติ

“รศ.ดร.อภิศักดิ์” กล่าวว่า อนาคตน้ำท่วมจะเยอะกว่าตอนนี้ วิธีการกักเก็บน้ำด้วยการสร้างเขื่อนอาจไม่ใช่คำตอบ

สุดท้ายของการแก้ปัญหา เพราะเราไม่สามารถสร้างเขื่อนจำนวนมากเพื่อรองรับปริมาณน้ำได้ ดังนั้นจึงต้องคิดนอกกรอบมาเป็นการเก็บน้ำในดินแทน กล่าวคือ ควบคุมการปล่อยน้ำให้ซึมตามผิวดิน ซึ่งดินเป็นเหมือนตัวซับน้ำเก็บไว้ หากมากเกินไปก็ปล่อยให้ไหลลงแม่น้ำ โดยต้องพิจารณาด้วยว่าดินแต่ละพื้นที่สามารถดูดซับน้ำได้มากน้อยแค่ไหน ควบคุมไปด้วย

“การทำทางระบายน้ำ (Flood Way) อย่างที่ในหลวงวชิราวุฒินำมาปฏิบัติด้วยซึ่งกฎหมายผังเมืองต้องเข้มงวดในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินว่าต้องมีทางระบายน้ำ โดยรัฐต้องดูว่าพื้นที่ระบายน้ำเหลือเท่าไร พอทำเป็นเส้นทางเดียวกันได้หรือไม่”

ขณะที่บทบาทของการเตือนภัยก็เป็นเรื่องสำคัญ และควรบรรจุเนื้อหาตรงนี้ลงในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน เพราะในที่สุดแล้วจะป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายจากธรรมชาติจะยิ่งทำได้ยากมากขึ้น

ดังนั้น ก่อนที่จะเกิดภัยธรรมชาติในครั้งหน้า สังคมจึงต้องเรียนรู้จะแก้ปัญหาผลกระทบในวันนี้ และปรับตัวอยู่กับธรรมชาติอย่างเป็นมิตรต่อกันก่อน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เผยแพร่โดยมูลนิธิเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้